

## THE NEED TO DEVELOP PROFESSION "SOCIAL ANALYSER" WITHIN THE SPECIALTY "SOCIAL ACTIVITIES"

GEORGI KOLEV

PROFESSOR DSC  
RECTOR OF "KONSTANTIN PRES LAVSKY" – UNIVERSITY OF SHUMEN  
HEAD OF DEPARTMENT "SOCIAL WORK" AT "KONSTANTIN PRES LAVSKY" –  
UNIVERSITY OF SHUMEN

BULGARIA  
GOSHOKOLEV@ABV.BG

**ABSTRACT:** IN A MARKET ECONOMY, EMERGING TECHNOLOGIES AND EVER-CHANGING CONDITIONS DO NOT SURVIVE THE STRONGEST AND THE FITTEST - JUST AS IN NATURE. CURRENTLY, THE LABOR MARKET IS CHARACTERIZED BY HIGH DYNAMICS AND PRONOUNCED SECTORAL SPECIALIZATION OF HUMAN RESOURCES. ADVANCES IN SOCIAL ACTIVITIES, IN LINE WITH EUROPEAN TRENDS IN THIS AREA, DEVELOP MEANINGFUL PROFESSIONAL POTENTIAL AMONG PROFESSIONALS IN THIS FIELD, WHICH CALLS FOR NEW UNIVERSITY DEGREE, TO MEET THE NEEDS OF SOCIAL FORECASTING AND SOCIAL ANALYSIS IN SOCIAL SECURITY SYSTEMS. FROM THERE IT NEEDS AS VARIOUS GOVERNMENT INSTITUTIONS AND NGOs. THIS SPECIALTY COMBINES ECONOMIC AND SOCIAL OBJECTIVES, PROVIDES SUPPORT FOR SOCIALLY VULNERABLE GROUPS OF SOCIETY, PROMOTES SOCIAL CHANGE - IT'S SPECIALTY "SOCIAL PROGNOSTIC", WHICH WILL PROVIDE TRAINING "SOCIAL ANALYST". THE NEED FOR DISCLOSURE IS JUSTIFIED BY THE DEPARTMENT OF "SOCIAL WORK" AT UNIVERSITY OF SHUMEN - BULGARIA, THE PRINCIPAL AUTHOR OF THE ARTICLE.

**KEY WORDS:** SOCIAL PROGNOSIS, SOCIAL ANALYST, ADAPTIVE SPECIALIST PROFESSION WITH ANALYTICAL AND PREDICTIVE CHARACTER, INCLUSIVITY, PROFESSIONAL ROLES, COMPETENCIES

Настъпилите след 1990 г. година дълбоки политико-икономически промени в нашата страна наложиха търсенето на нови решения за трудовата заетост на хората.

Образованието днес се превърна в своеобразна „индустрия“, която трябва да удовлетвори потребностите от нови професии и да генерира потенциал за икономиката на знанието, издигната като приоритет и конкретизирана в програмите на Европейския съюз.

Днешните дни наложиха максимата, че не е най-важно престижното и класическо обучение, а упоритостта и стремежът към усвояване на нова информация и технологии. Защото в условията на пазарна икономика, бързо развиващи се технологии и непрестанно променящи се условия, не оцеляват най-силните, а най-приспособимите – точно както и в природата.

В момента пазарът на труда се отличава с голяма динамика и изявена секторна специализация на човешкия ресурс. Напредъкът на социалните дейности в унисон с европейските тенденции в тази област развиват значим професионален потенциал сред специалистите в тази област. В този контекст е и записаното в *Стратегията за развитие на професионалното образование и обучение в България за периода 2015-2020 г.* [8, с.4]: „Подготовката на човешки ресурси със съответстващи на нуждите на

националната икономика квалификации изисква нови подходи в областта на професионалното образование и обучение. При осъществяването им следва да се отчитат обстоятелствата, пред които е изправена страната”.

Новите обстоятелства, които следва да бъдат отчетени в социалната сфера е необходимостта от нова университетска специалност, която да отговори на потребностите от социално прогнозиране и социален анализ в системите за социална сигурност, от която имат необходимост както различни държавни институции, така и неправителствени организации. Тази специалност, както пишат Н. Радев и Л. Русанова /макар и по повод на социалния предприемач/, представлява следното [7, с.215]: «...обединява икономически и социални цели, осигурява подкрепа за социално уязвими групи на обществото, стимулира социални промени, удовлетворява социални потребности... използва оптимално наличните ресурси и прилага иновативни подходи за развитие на социалната икономика.»

Тази специалност - **Социална прогностика** от област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки и от професионално направление **3.4.Социални дейности** за образователно-квалификационна степен **“бакалавър”** и професионална квалификация **“социален анализатор”** - **Код по НКПД 2149 6002 Аналитик, системи /без компютърни/** има за цел да подготви специалисти с възможност за пълноценна реализация в областта на социалното прогнозиране. Предложението за нейното разкриване е мотивирано и аргументирано от Катедра „Социална работа” на Шуменски университет.

Основната цел на обучението е да осигури на студентите бакалаври широко профилни теоретични знания и практически умения за: изследване и прогнозиране на развитието на съвременните общества и техните социални системи; разбиране за управление на социалните отношения и поведението на социалните актьори и предвиждане социалната ситуация, свързана с тях; за регулиране на социално - психологическия климат в социалните организации и конфликтите на мезо и макро ниво; разработване, реализация и оценяване на социални политики, програми и проекти на национално и европейско равнище; подготовка и провеждане на емпирични социологически и психологически изследвания в социалните системи с цел анализ и прогнозиране на тяхното поведение и др.

Квалификационната характеристика на завършилите специалност **Социална прогностика с образователно-квалификационна степен „бакалавър“**, придобили висше образование в Шуменския университет “Епископ Константин Преславски”, както и учебният план, осигуряващ неговата подготовка, са съобразени с Наредбата за държавните образователни изисквания за придобиване на висше образование за образователно-квалификационна степен “бакалавър”, “магистър” и “специалист” – ПМС № 162/2002 г., с Национална класификация на професиите и длъжностите /НКПД/, по Заповед No РД 01-931 от 27.12.2010 г. на министъра на МТСП, в сила от 01.01.2011 г., съобразно придобитото образование, професионална квалификация и правоспособност и представя основните цели на обучението и възможностите за професионалната им реализация. В основата на квалификационната характеристика стоят принципите, изискванията, стандартите от Резолуциите на Съвета на Европа за академично образование и стремежа за доближаване на подготовката на бъдещите социални работници до високите стандарти на Европейския съюз, отразени в Международната стандартна класификация на професиите ISCO-08 (International Standard Classification of Occupations, 2008)

Специалността *Социална прогностика* има за цел да подготви професионалисти с широкопрофилна фундаментална подготовка, адаптивни съобразно променящите се условия, с теоретични знания, практически умения и компетенции за осъществяване на самостоятелна професионална работа и работа в екип в сферата на социалното прогнозиране, стратегическото планиране и проектиране, социалната сигурност, бъдещото развитие на социалните системи и социалната работа с изследователски характер.

Целта определя насочеността на обучението на студентите в образователно-квалификационна степен “бакалавър” към цялостна фундаментална, общотеоретична и общопрофесионална подготовка, която осигурява интегративни и интердисциплинарни знания в сферата на социалното прогнозиране; професионални умения за прогностика, проектиране, планиране и моделиране на социални процеси; създаване на образователна среда, както за опознаване на професионалните реалности и предизвикателства в социалната сфера, така и за овладяване на методи и техники за самостоятелна подготовка, осигуряващи учебна самостоятелност на младия специалист; подготовка за изпълнение на професионалните задължения в съвременното информационно общество, чрез добиване на компютърна и информационна грамотност; адекватен личен опит, съответстващ максимално на бъдещата професионална дейност като социален анализатор.

Така при *характеристиката на специалността* на преден план се извеждат следните акценти:

- Изисквания относно подготовката на социалния анализатор като висококвалифициран, мобилен и адаптивен специалист в областта на социалното прогнозиране, социалната сигурност и социалната защита, теоретично и практически подготвен за работа в мултидисциплинарен екип, който притежава професионални и личностни качества и компетентности за работа в социалната сфера с аналитично - прогностичен характер;
- Изграждане на професионално-личностни качества, способности и стремеж към непрекъснато самоусъвършенстване, самообразование и саморегулация, т.е. качества и способности, благодарение на които социалния анализатор ще осъществява непрекъснато качествени изменения в сферата на собствената си професионална дейност;
- Съвременни критерии за качеството на висшето образование, като от студентите – бъдещи социални анализатори се изискват умения за анализиране и интерпретиране на теоретичната информация в областта на социалната сфера и реализирането ѝ в практиката.

Обучението на бъдещия социален анализатор е насочено към формиране на интелектуално-познавателна, мотивационно-ценностна, социално-комуникативна и действено-практическа компетенции.

Завършилият специалността *Социална прогностика* трябва да владее и реализира в практиката *знания от различни научни области с интегративен и интердисциплинарен характер* като знанията за: социалното прогнозиране, стратегическото планиране, проектиране и моделиране на социалните процеси, глобалистиката и регионалистиката, човека, социалните общности и обществото като цяло, социалните системи и макрообществените процеси, поведенческите науки и социалната психология, социалното законодателство и социалната защита, теориите, инструментариума, методите и видовете модели на социални системи, компютърните

методи на работа и обработка на социална информация, за управлението и социалните изследвания. Той трябва да оперира с понятия, категории, принципи и закономерности, форми и равнища на социалното прогнозиране, обществените, икономическите, политическите и професионално - ценностните ѝ аспекти, основите на правното регулиране на социалните системи. Да притежава знания за: същността и приложимостта на прогностичния инструментариум – подходи, модели, методи, техники за анализ, прогнозиране и планиране; моделното управление на процеси и дейности на различни равнища; разработване и управление на проекти, финансирани от структурните и Кохезионния фонд на ЕС, както и от други финансови източници.

Имайки предвид проучване от 1987 г., Я. Мерджанова и Б. Господинов фиксират 16 области на практическа работа на социалния работник – пряка интервенция, ръководство на конкретен случай, свързване на клиентите с необходимите ресурси, договаряне на услуги, текущо администриране, мениджмънт и пр. [4, с.12-13]. Тези обстоятелства неминуемо налагат специалистът да влиза в различни професионални роли – напр. информатор, координатор, организатор, изследовател, педагог, защитник, консултант, фасилитатор, компенсатор, помощник, терапевт, посредник, социален рехабилитатор и т.н. [4, с.34; 5, с.12-13]. Многобройните функции и професионални роли изискват различни по характер способности и качества, които всъщност изграждат професионалния профил на социалния работник и очертават степента на неговата професионална компетентност. Всичко посочено е от изключителна важност за развиването на концепцията за новия специалист – социален анализатор.

Социалният анализатор трябва да осъществява **професионална практическа дейност** в институции, организации и служби на социалните системи и защита в държавния, публичния, частния и неправителствения сектор, на национално, регионално, общинско и фирмено равнище. Той следва да може да: интегрира теоретичните знания с практическия опит като гаранция за ефективна помощ и професионална компетентност; прогнозира и проектира по посока преодоляване на социални конфликти на микро и мезо ниво, постигане на социална кохезия в обществото и региона, на национално и локално равнище; познава и прилага нормативната база в социалните системи и институции.

При изграждането на новия тип специалист се имат предвид многобройните социални роли, които той следва да изгради в своята могоаспектна дейност. Както казва Б. Здравкова [10, с. 132]: „Професионалните роли, които определят профила на съвременния специалист в една или друга сфера на трудова дейност, са функция на обществените потребности. Интеркултурната перспектива пред обществото днес – в глобален и национален план – закономерно рефлектира върху професионалния облик на широк кръг специалисти, налагайки необходимостта от развиване на нови способности и компетентности.”

В смисъла на казаното от изключителна важност за завършилият Социална прогностика е **да има изградени умения за**: междуличностно взаимодействие, вземане на решения, нормативни и административно-делови компетентности; извършване на научно-изследователска работа в социалната област, анализи и мониторинг на състоянието и развитието на обектите на социалните дейности, на професионалната практика, да провежда емпирични социални изследвания, подготвя доклади, областни, общински и др. стратегии и планове, да представя комплексни оценки, да работи с документация. Той трябва да знае как да усъвършенства организацията на собствената си дейност и условия на труд в съответствие с изискванията на модерната

съвременните социални практики, да разширява възможностите за обмен на опит в рамките на професията, професионалната рефлексия и научна дискусия за социалната работа и интердисциплинарната съвместна работа.

*Личните компетенции на социалния анализатор* имат следния обхват:

- Поддържане на широка осведоменост за новостите в областта на социалното прогнозиране;
- Събиране на статистическа и емпирична информация, създаване и използване бази данни за нуждите на прогнозирането и планирането;
- Разработват социално-икономически, ситуационни и SWOT анализи във функционален и секторен разрез;
- Прилагат съвременни модерни форми и методи за научно предвиждане;
- Разработват областни, общински, институционални, корпоративни, регионални и национални стратегии, програми, проекти и бизнес планове с многоцелево предназначение;
- Изграждане на умение за по-нататъшно самообучение и самоусъвършенстване;
- Създаване на умения за поддържане на професионални взаимоотношения, изградени на основа на общи интереси за работа в екип;
- Формиране на професионална мотивираност и отношение към бъдещата професия;
- Развиване на аналитично, конструктивно мислене и критична наблюдателност, изявена в бързо ориентиране, констатиране и оценяване на реалната визия в конкретна социална среда;
- Формиране на култура на общуване и спазване на общочовешки ценности и етични норми.

*В професионалната си дейност завършилите образователно-квалификационна степен “бакалавър” могат да* осъществяват професионална аналитична и прогнозно-практическа дейност в институции, организации и служби в държавния, публичния, частния и неправителствения сектор, на национално, регионално, общинско и фирмено равнище. Да умеят професионално и компетентно да подпомогнат заинтересовани социални институции чрез прогнозна и проектна работа по различни, актуални за обществото проблеми, популяризиране и внедряване на утвърдени изследователски практики за въздействие върху развитието на социалните системи. Извършването на научно - изследователска работа и анализи на състоянието и развитието на обектите на социалната дейности е приоритет в тяхната работа. В професионалната си дейност социалните анализатори трябва да могат успешно да прилагат съвременни корпоративни модели за осъществяване на прогнозна, проектна и планова дейност; да осъществяват всички етапи на прогнозната, проектната, предплановата и плановата дейност и създават условия за ефективна реализация на поставените цели и задачи. Те следва да провеждат емпирични социални изследвания, подготвят прогнози и проекти, да представят комплексни оценки. Да усъвършенстват организацията на собствената си дейност и условия на труд, да разширява възможностите за обмен на опит в рамките на професията, професионалната рефлексия, научна дискусия и интердисциплинарната съвместна работа и др.

Завършилият специалността Социална прогностика с образователно-квалификационна степен “бакалавър” придобива професионална квалификация “социален анализатор” и се реализира като: **СОЦИАЛЕН АНАЛИЗАТОР**.

Нивото на подготовка на завършилите специалност " Социално прогнозиране" може да се разглежда като основа за тяхната успешна реализация в различни сфери на плановата практика на институционално, регионално, национално и международно равнище:

- министерства и други структури на държавната администрация, ангажирани с прогнозирането, планирането и проектното управление на равнище социалните системи;
- регионални съвети за развитие, отговорни за разработване на прогнози и планове за регионално развитие;
- областни и общински отдели за планиране разполагането и ефективното използване на регионалните ресурси;
- корпоративни звена, отговорни за внедряването на цялостни системи за управление на фирмените ресурси; разработване, обосновка и защита на стратегии; прогнозно и проектно управление по национални и международни схеми за финансиране на социалните системи; прогнозиране промените в глобални структури на социалните системи;
- анализатори и експерти в политически партии, синдикални и работодателски съюзи, нестопански организации;
- медиатори при решаване на социални, индустриални, професионални и други конфликти; анализатори в печатни и електронни медии;
- експерти при реализацията на социални програми и проекти; специалисти в бюра по труда, служби за социално подпомагане, социално-осигурителни дружества и др.

В заключение е необходимо да се изтъкне, че така представената нова специалност „Социална прогностика”, която ще подготвя специалисти с квалификация „Социален анализатор” отговаря на духа на *Закона за висше образование*, в който е вписано [3, чл.2]: „Цел на висшето образование е подготовката на висококвалифицирани специалисти над средното образование и развитието на науката и културата”. Освен това, както пише един от специалистите в социалната сфера С. Нунев [5, с.52]: ”Съвременната ситуация изисква образованието по социални дейности у нас да се усъвършенства в контекста на модела за интегрирани социални услуги и стратегическото планиране. Потребностите на системата за социални услуги определят извеждането на иновативни образователните практики.... Това ще допринесе за удовлетворяване на актуални образователни, професионални и обществени потребности, както и за реализиране на целите на социалната и образователната политика на регионално и национално равнище.”

## REFERENCES

1. **Ganeva, 2009:** Ганева, „Социална работа, обучение, практика в търсене на социално единство”, Сборник от конференция на БСУ, 2009
2. **Ganeva, Z., 2012:** Expectations for professional and career development of students majoring in "Social work" at Burgas Free University, Годишник на БСУ, том xxvii, 2012 г., Очаквания за професионална реализация и кариерно развитие на студенти от специалност „Социални дейности” от БСУ  
<http://lex.bg/laws/ldoc/2133647361>

3. **Law on Higher Education, 1995:** Закон за висшето образование, обнародван в „Държавен вестник“ брой 112 / 1995
4. **Merdjanova, Ya., Gospodinov, B., 2003:** Мерджанова, Я., Б. Господинов. Професионален профил на социалния работник. // Годишник на СУ „Св. Климент Охридски“, книга Социални дейности, том 96. С., 2003
5. **Nunev, S., 2011:** Нунев, С., Развитие на образованието по социални дейности в контекста на стратегическото планиране за развитие на социалните услуги, Научни трудове на Русенския университет - 2011, том 50, серия 8.1, с.48-52
6. **Radev, N., 2011:** Радев, Н., Предприемачество и социални услуги. Издателство ВТУ, 2011, с. 215
7. **Radev, N., Rusanova, N., 2010:** Радев, Н., Л. Русанова. Основи на социалното предприемачество. Издателство ВТУ, 2010
8. **Strategy for the Development of Vocational Education and Training in Bulgaria:** Стратегия за развитие на професионалното образование и обучение в Р. България за периода 2015-2020 г.
9. **Zahariev, B.:** Захариев, Б., Социалната сфера – поучинелният опит на 10-те, В: “Състояние на новите страни членки две години след присъединяването към ЕС – рискове и предизвикателства: Социална сфера», [http://www.osi.bg/downloads/File/Summary\\_Social.pdf](http://www.osi.bg/downloads/File/Summary_Social.pdf)
10. **Zdravkova, B., 2011:** Здравкова, Б., Професионален профил на социалния работник в контекста на интеркултурната перспектива, НАУЧНИ ТРУДОВЕ НА РУСЕНСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ - 2011, том 50, серия 6.2 - 132 -137